

سخن بر سر این نیست که حجاب واجب است و فرد متدین باید آن را رعایت کند بلکه سخن بر سر آن است که آیا اجباری کردن آن معقول و نتیجه بخش است؟

مقدمه سیدمحمد خاتمی بر مسأله حجاب، واقعیت‌ها و راهکارها؛

«مسئله حجاب، واقعیت‌ها و راهکارها» عنوان ارزیابی و جمع‌بندی جمعی از حقوقدانان، جامعه‌شناسان و جویبان است که با مقدمه سیدمحمد خاتمی منتشر شده است.

به گزارش اسپادانا خبر، حجاب اگرچه نقطه آغاز اعتراضات سال ۱۴۰۱ ایران بود اما مسأله‌ای است که ریشه‌یابی آن نشان از قدمت این موضوع و شکاف میان حکومت و جامعه و به بیانی دیگر تأخر در شیوه‌های حکمرانی نسبت به تحولات اجتماعی را نمایان می‌کند.

این پژوهش در فاز شناخت پیشینه این مسئله را واکاوی نموده، در فاز تبیین نظرات کارشناسان فقهی، حقوقی و جامعه‌شناختی را بررسی نموده و در نهایت مسئله حجاب را از منظر تجربه زیسته زنان بررسی نموده است.

سیدمحمد خاتمی در مقدمه‌ای که بر این پژوهش نوشته آورده است:

بسم الله الرحمن الرحيم

فارغ از اینکه چه نظری به حکومت از حیث معنی، هدف و حوزه اختیارات و وظائف آن از جمله نسبت آن با دین داشته باشیم می‌توان در باب ملاک‌هایی که حکمرانی را خوب یا بد می‌کند به توافق رسید. با این ملاک که حکمرانی نسبت به سرنوشت جامعه، شناخت و تأمین نیازهای آن، تقویت بنیه اقتصادی و فرهنگی جامعه بهبود بخشیدن به شرایط زیست و حفظ و افزایش سرمایه اجتماعی چه وضع و نقشی دارد و نیز اینکه توان شناخت درست مسائل و تدبیر لازم برای جلوگیری از تبدیل آنها به بحرانها را دارد یا نه؟ با این ملاک از جمله می‌توان درباره جمهوری اسلامی به داوری نشست.

امر حجاب زنان دست کم در این زمان مسئله‌ای است که نحوه برخورد رسمی با آن در تبدیل مسئله به بحران نقش داشته و دارد.

موضوع حجاب اجباری و عدم تمکین به آن از سوی بخشی از جامعه یکی از مسائل پیش روی کشور است که به ویژه اخیراً نگرانی‌ها و التهاب‌هایی را در پی داشته است. این مسئله و مسائل مشابه آن نمی‌تواند در سطح نگرش‌ها و راهبردها و راهکارهایی که ناکارآمدی خود را نشان داده‌اند باقی بماند. سخن بر سر این نیست که حجاب بر اساس آموزه‌های دینی و سنت امری واجب است و فرد متدین باید آن را رعایت کند بلکه سخن بر سر آنست که آیا اجباری کردن آن از سوی حکومت اولاً معقول و نتیجه بخش است؟ ثانیاً با توجه به همه جهات و با توجه به اینکه چه بسا در سایه آن بسیاری از ارزش‌ها که از اهمیت بیشتری برخوردار است لطمه می‌بیند و نیز آسیبی که به منافع جمعی می‌زند به خصوص با شیوه‌ها و برخوردهای ناروا جایز است؟ ما امروز با جامعه‌ای متکثر و متنوع و متفاوت با گذشته رو به رو هستیم که باید به درستی آن را بشناسیم و برای

چالش‌ها و مسائل و تنگنای برآمده از این تحول گسترده و غیرقابل انکار واقع‌بینانه و افق‌گشاینده در جستجوی راه‌کار باشیم. درست‌ترین و موثرترین راه، مدد گرفتن از نخبگان دلسوز و مجموعه‌های علمی و تخصصی جامعه به‌جای اتخاذ رویکردهای تنگ‌نظرانه و اتخاذ روش‌های براندازانه و خودبراندازانه و رفتارهای مخرب است. به این منظور از جمعی از نخبگان و صاحب‌نظران در حوزه‌های علوم اجتماعی، حقوق و محققان حوزوی درخواست کردم که در پی اعتراض‌های پائیز گذشته به رعایت اجباری حجاب که نمودی از بحرانی فراگیرتر در روابط حکومت و جامعه است به هم‌اندیشی و چاره‌جویی بپردازند. افزون بر این از جمعی از عالمان دین و محققان برجسته حوزه خواستم که در متن حاصل گفت و گو به لحاظ اتقان آن و حتی نسبتش با موازین رایج دینی نظر بدهند که نظرات بسیار ارزنده‌ای را ابراز داشتند و انتشار مبسوط آن می‌تواند برای جامعه ما چه پای‌بندان به موازین دینی و چه دیگر هم‌وطنان بالاخص برای حکومتی که رفتار خود را متناسب به دین می‌داند مغتنم باشد.

گفت و گوهای ما (این جمع) ناظر به مبانی و چارچوب‌های علمی و راهگشا و اصلاح‌گرانه بوده است و بیش از هر چیز از منظر فهم امر واقع اجتماعی و نیل به حل مسئله تنظیم شده است.

باوری که در بخش‌های مختلف آن مورد تاکید قرار گرفته است واقعیت داشتن کثرت و تنوع علائق و منافع و سلیقه‌ها در جامعه ایران است نه ایستادن در این سو یا آن سوی سیاست‌های هویتی و منازعاتی که این نوع سیاستها بر می‌انگیزد. باورها و رفتارهای دینی که با صورت‌ها و شکل‌های متنوع در تجربه زیسته متدینان جامعه ایران امروز بروز و ظهور می‌یابد بخشی از واقعیت انکار ناپذیر جامعه ما است؛ آنچه مناقشه برانگیز است بهره‌گیری از اجبار حکومتی در پوشاندن لباسی تنگ بر پیکر واقعیت اجتماعی متکثر است. گونه‌های شکاف‌های نسلی، طبقاتی، مذهبی، قومی، جنسیتی و سلیقه‌ای که در هیچ گفتمان یکدست کننده نمی‌گنجد وجود دارد. اتکاء به ابزار اجبار قانونی و انواع روش‌هایی که یکدستی را در عرصه عمومی تضمین کند به گواهی آزمودن پیاپی آزموده‌ها موفقیتی نداشته است بلکه به اعتراض، حرکت‌ها و رفتارهای معطوف به مخالفت نمادین در سطح گسترده انجامیده است. اعتراض به اجباری بودن حجاب شرعی نمودی از امری بنیادی‌تر در رابطه حکومت/ دولت و جامعه در ساحت‌های متفاوت زندگی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است. ورود به مسئله حجاب اجباری گامی است برای گشودن باب گفت و گو در باب بنیادهای نظم اجتماعی، و مشروعیت سیاسی. اگر دولت در معنای عام آن متولی نفع جمعی و تسهیل کننده نیل به کامروایی مشترک همه یا لاقول اکثریت شهروندان تصور نشود یا اگر سیاست‌های دولت در نظر اکثریت جامعه به برخورداری و قدرتمند شدن اقلیتی از جمعیت تصور شود درحالیکه نسبت گروه‌های کم برخوردار و فقیر (نسبی و مطلق) در جامعه در دوره‌ای نسبتاً طولانی افزایش یافته است، کل قرارداد اجتماعی و سیاست‌های دولت و حکومت به موضوع اعتراض تبدیل می‌شود.

مضمون اصلی متن حاصل از گفت و گو (که خلاصه‌ی راهبردی آن نیز آمده است) پرداختن به این سطح از سیاست و سیاست‌گذاری و سیاست‌ورزی از مجرای کندوکاو و در مسئله اجبار بر رعایت حجاب شرعی است که در ذیل متن حاضر به صورت مشخص راه‌کارهای حل مسئله تحت عنوان نتیجه آمده است.

می‌توان (و باید) شیوه گفت و گوی علمی و افق‌گشا و مدد گرفتن از نخبگان و کارشناسان دلسوز را در باب مسائل دیگری که کشورمان با آن روبرو است، پیش گرفت. به امید آنکه صاحب‌نظران و سرآمدان سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی در این مسیر گام پیش نهند و با جامعه سخن بگویند. باشد که در این فرایند بحران و پیچیدگیها و تنگنایهایی که همه طبقات و بخش‌های جامعه را تحت فشار قرار داده است با تلاش جمعی و اقدام ملی مهار و رفع یا از شدت آن کاسته شود.

سید محمد خاتمی

منبع | جماران

برجسب ها: حجاب [1]

حقوق شهروندی [2]

سیدمحمد خاتمی [3]

اعتراض [4]